

tas vel actio mala in singula ut distincta dirigebatur, distinctus numerus in confessione accusari debet.

Hinc: 1. Qui coram pluribus alicujus honori detraxit, satisfacit legi confessionis, si dicit se coram pluribus detraxisse.

2. Qui communitati detrahit, satisfacit exprimendo *communitatem* laesam esse, etsi distinctum numerum membrorum scit; expedit scire, fueritne parva an magna.

3. Qui plures uno ictu occidit, debet numerum explicare, si singulos, ut erant singulae personae, occidere volebat; secus, si tantum ut in pluralitatem voluntatem et actionem dirigebat (ut v. g. qui totam aliquam exercitus cohortem interemit).

4. Qui plura et diversa infortunia optat inimico, illa explicare non debet, quia omnia haec sub eodem conceptu mali optat; aliter, si optasset, diversa mala inimico *inferre*. Nam in ultimo casu objectum peccaminosi desiderii sunt aliae actiones peccaminosae, quae si sunt aut numero aut specie distinctae, totam suam specificam et numericam malitiam transfundunt in illud unum pravum desiderium: idem sane, si per alios inimicum laedi cupit.

5. Qui optat plures homines occidere, numerum declarare debet aut non debet, prout in executione numerus declarandus foret aut non. Ceterum si desiderium pravi operis est desiderium *inefficax seu velleitas*, facilius quam in ipsa executione abstrahi potest a distincti numeri declaratione; aliter, si est voluntas efficax seu verum propositum. Quod applicari potest ad desideria luxuriosa circa plures personas etc.; cf. Lugo l. c. n. 135 sqq. et 558 sqq.

Articulus II.

De peccatorum internorum specifica distinctione.

²⁴⁴ Paulo superius jam notatum est, peccata interna, quae pro objecto aliquod peccatum habent, ab ipso suo malo objecto desumere specificam malitiam. Haec autem doctrina in se certissima fusius explicari debet pro diversitate internorum peccatorum. V. praeter alios Reuter *theol. mor.* p. 1 n. 383 sqq.

I. Peccata interna distinguuntur: delectatio morosa, desiderium, gaudium: ita ut *gaudium* referatur ad peccatum praeteritum seu antea commissum, *desiderium* sit de peccato futuro seu perpetrando, *delectatio morosa* dicatur de objecto malo vel actione peccaminosa menti per cogitationem et imaginationem exhibita, ut cogitanti appetibili et cum complacencia accepta.

Dicitur *morosa* delectatio non propter temporis diurnitatem, quae non requiritur, sed quod post advertentiam rationis voluntas nihilominus in illa re sibi complacendo immoratur.

Desiderium potest esse aut *efficax*, i. e. talis voluntatis affectus seu tendentia, quae ad effectum seu operis complementum procedere vult, brevi *propositum*; aut potest esse desiderium *inefficax* seu velleitas, quae ad verum propositum rem exsequendi non procedat. Desiderium inefficax est voluntas, quae secundum tendentiam suam in rem peccaminosam fertur conditionate, ita tamen, ut *affectus ad rem*

malam adsit, sed sunt circumstantiae aliae rationes, quae ab operis prosecutione retardant. Quare per se *specificam* malitiam *objecti* eandem contrahit, ac desiderium efficax. Expedit tamen in confessione audienda intelligere, fueritne annon desiderium efficax verumque propositum peccati externi perpetrandi, ut occasiones fugiendae atque remedia adhibenda melius cognoscantur. — Ceterum de *integritate* confessionis loquens Lacr. l. 6 p. 2 n. 1032 de pravis desideriis ait: „neque opus est addere, utrum actus circa objectum fuerit absolutus an conditionatus. Aversa q. 10 s. 10 § 2.“ At desiderium inefficax est, ut dixi, actus conditionate objectum suum amplectens, efficax desiderium absolute in objectum fertur.

II. Gaudium induit per se specificam malitiam totalem illius actionis, de qua versatur, i. e. non tantum malitiam specificam objecti in se sumpti, sed etiam diversarum circumstantiarum, si ex illis nova specifica malitia actionis oriebatur. Ratio est, quia gaudium approbat actionem concretam, uti posita erat, ac proin *omnem* ejus malitiam. Ita saltem frequenter et per se accidit, modo in confuso aliqua ratione diversae circumstantiae menti gaudentis obversentur. Quodsi hoc plane non fit — ut facilius evenire potest in gaudio de alieno peccato — illarum circumstantiarum malitia non contrahitur.

III. Desiderium etiam induit malitiam tum objecti in se sumpti tum diversarum circumstantiarum. Ratio est, quia desiderium tendit in actionem ponendam, seu individuum et concretam, eamque amplectitur: porro individua actio quaelibet circumstantiis concretis et determinatis constituitur, qui igitur hanc actionem vult, vult omnes ejus circumstantias, seu omnem etiam eam malitiam, quae ex circumstantiis oritur.

Haec saltem valent de desiderio efficaci; sed etiam de inefficaci, si circa actionem quandam individuum versatur; si vero desiderium inefficax concipitur circa actionem in abstracto sumptam, mens et voluntas potest a quibusdam circumstantiis abstrahere.

IV. Delectatio morosa (de re intrinsecus et absolute mala) peccaminosa est, atque objecti sui speciem continet: diversarum circumstantiarum, quando circa eas quoque delectatio seu approbatio versatur, etiam malitiam contrahit, alias harum malitia non contrahitur.

Num vero totius objecti malitia secundum *infimam* speciem semper contrahatur, infra fusius discutiendum est.

Fusior explicatio. I. De delectatione et gaudio ut rectum iudicium ²⁴⁶ feratur, plures affectus distinguendi sunt.

Delectatio morosa et prava cogitatio saepe convertuntur, idque practice recte, quum una cum altera cohaereat, atque una intellecta, altera etiam communiter intelligatur. Attamen per se cogitatio rei pravae multiplex distinguitur, neque omnis cogitatio rei pravae prava cogitatio est, neque omnis delectatio ex ejusmodi cogitatione capta recte prava delectatio appellatur.

1. Alia est delectatio *de cogitatione* rei malae, alia delectatio *de re* mala cogitata. Prima *per se* mala non est, sed est delectatio *sciendi*. Quae

scientia rei malae, ex qua spiritualis de scientia delectatio sequitur, ut accuratius dicam, a) si ex rationabili causa utilitatis vel necessitatis comparatur, nullum peccatum, sed bona est; b) si ex curiositate ejusmodi cogitatio suscipitur, ex se veniale peccatum est; c) si vero cum ea conjungitur — id quod saepe fit — grave periculum incidendi in *approbationem rei graviter malae*, mortale peccatum generatim est.

Delectatio vero *de re mala cogitata*, si voluntarie capitur, ut approbatio rei malae peccatum est, idque grave peccatum, si res approbata graviter mala est.

Vel ut alio modo exponam, quae Lacroix (l. 3 p. 1 n. 895 etc. l. 5 n. 93 etc.) notat de luxuria (cfr. etiam Cardenas *crisis theol.* d. 42 c. 2):

a) esse potest cogitatio *speculativa*, quae res vel actus etiam pravos eorumve delectabilitatem considerat in abstracto et ut objectum scientiae: quae, si peccatum est, non est ex se, sed ex periculo conjuncto;

b) alia est cogitatio *practica*, quae considerat rem actumve pravum ut cogitanti convenientem et appetibilem, hinc eo modo, qui proxime aptus sit ad ciendam in cogitante turpem concupiscentiam — a qua cogitatione distingui potest *consensus in eam*;

c) proxime conjuncta cum cogitatione practica rei venereae est ipsa commotio seu *delectatio venerea*, atque *consensus in eam*.

Relate ad peccaminositatem

247 a) Certe mortale peccatum est consensus in delectationem ipsam veneream seu in veneream commotionem, quum in re venerea non detur parvitas materiae.

b) Semper etiam mortale peccatum est, *consensum dare practicae cogitationi*; practice etiam mortale peccatum censendum est, voluntarie cum plena advertentia practicam cogitationem de re venerea *sustinere*, postquam practicus ejus character cognitus est, nisi forte gravis causa et conatus practicum characterem removendi excuset secundum mox dicenda sub d). — Videlicet consensum dare practicae cogitationi idem est ac rem pravam *vere approbare*: quod nemo dixerit sine peccato fieri posse. Ceteroqui causa per se efficax pravae *commotionis* ponitur. — Quatenus vero ab illo consensu distinguitur voluntariam practicae cogitationis moram trahere, seu mentem occupare circa cogitationem appetibilitatis rei pravae, hoc eum, qui ita agit, saltem reum facit gravissimi periculi temere suscepti ipsam rem actumve pravum approbandi.

c) Periculosum est, ac propterea saepe mortale peccatum, cum plena deliberatione ex mera curiositate de rebus graviter obscenis speculativas cogitationes fovere, quia grave periculum subitur, idque sine causa, incidendi in practicam cogitationem et veneream delectationem ejusque consensum. Si vero propter circumstantias ejusmodi grave periculum abesset aut non adverteretur, a gravi peccato excusatio adesset.

d) Qui vero ex necessitate de rebus turpibus cogitans conatur speculativam tantum cogitationem habere, et a consensu in delectationem veneream procul abest: etsi aliquando practica cogitatio oriatur,

quam a speculativa non possit satis distinguere, non est facile inquietandus, siquidem *consensus* in practicam cogitationem videtur non adfuisse, vel saltem non cum plena advertentia.

2. Alia est delectatio de *re mala*, alia delectatio de *modo lepido* 248 vel ingenioso in se non malo, quo res mala peracta est. Posterior per se culpa caret, vel si otiosa est, per se venialem culpam non excedit.

Si autem modus *in se* malus est, de eo delectari seu eum approbare, peccatum esse patet. Similiter peccatum extrinsecus aliquando accedere potest ratione scandali aut periculi, v. g. si quis delectetur de modo ingenioso, quo proferuntur verba obscena. Vide Reuter p. 1 n. 389.

Cavendum etiam semper est, ne gaudium vel delectatio de modo transeat in gaudium de ipsa re mala.

3. Alia est delectatio de re vel actione mala, alia delectatio et 249 gaudium de *effectu*, qui ex peccato secutus est.

Si igitur effectus non malus, sed bonus est: de effectu semper gaudere possum, nunquam vero de peccato, quod illum effectum produxit.

At possumne fortasse de re objective mala, sed sine subjectiva malitia effecta gaudere propter effectum bonum, quem produxit?

R. distinguendo: si, defectu advertentiae et voluntatis non obstante, actus in se objective malus manet, de eo actu objective malo gaudere non licet; si vero propter defectum voluntarii actus ipse objectiva morali malitia destituitur, quamquam malum inferioris ordinis in se continet, subdist.: si proportio est inter effectum bonum et malum atque ita v. g. ordo caritatis laeditur, iterum non licere dico; si nihil ejusmodi obstat, gaudere licebit, quamquam gaudium referri non licet ad violationem legis qua talem.

Exempla rem declarabunt:

1) De pollutione nocturna innaturali gaudere non licet, etsi de effectu 250 id aliquando liceat; de ejusmodi pollutione naturali etiam non licet propter voluptatem rei insitam gaudere, licet tamen propter tentationis mitigationem inde orituram.

2) De refectioe ex ignorantia jejunii praecepti sumpta gaudere licet, non ut est legis objectiva laesio, sed ut est virium corporis restauratio: facile tamen ejusmodi gaudium ob aliquam gulam veniale peccatum evadere potest. Hinc igitur nota discrimen: gaudium de esu, etsi fit simul approbatio voluptatis esui insitae, aut nullum, aut veniale peccatum est, quia esus est in se res indifferens; gaudium vero de pollutione etiam naturaliter exorta, si propter voluptatem insitam fovetur, grave peccatum est, quia approbatio est *delectationis graviter prohibita*.

3) De morte patris gaudere non licet propter haereditatem acceptam, quia ordo caritatis non servatur: a fortiori damnandum est — ut damnavit Innoc. XI. thes. 15 — „gaudere de parricidio parentis in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex haereditate consecutas“.

251 Ad II. 1. Ad gaudium de re vel actione mala accedit *tristitia de bono*.

Si igitur tristitia concipitur de molestia operis boni, non de opere qua bonum est, imo de opere bono ut molesto, modo ne opus bonum vere necessarium ut molestum aliquis aversetur communiter erit peccatum veniale torporis; nisi voluntas concipiatur (vel grave sit periculum) omittendi opus bonum sub gravi debitum.

Quare si quis deliberate tristitiam conciperet de voto emisso propter difficultates, quae in eo implendo reperit, graviter peccaret, si tanta inde resultaret animi remissio, ut gravi periculo sese exponeret votum frangendi; alias vero, si retinet voluntatem votum implendi, non peccat nisi venialiter: imo si temere votum emisisset, de hac temeritate tristando nullatenus peccat. — Grave peccatum utique esset tristari de ipsa amicitia divina, cum pugna conservanda; de vocatione ad futuram beatitudinem, per labores acquirendam. Cf. infra *de acedia*.

2. Ad gaudium de actione mala refertur etiam *jactantia de peccato* commisso; quamquam in se non est idem, sed potius supponit gaudium de peccato patrato. Quare facile accidere potest, ut jactantia de peccato multas in se malitias contineat (S. Alph. H. A. tr. 9 n. 9), easque in re gravi mortales: sunt 1) gloriatio de offensa Dei, 2) gaudium et approbatio peccati praeteriti, quo omnes specificae malitiae peccati facti contrahuntur, 3) scandalum, quo alii facile pertrahuntur ad peccatum.

252 3. De gaudio circa peccata praeterita concepto et admissio expedit poenitentes interrogare: 1) si sese jactarunt de peccato; 2) si perpetrarunt peccata externa, quae aut magnam voluptatem afferunt, aut magnum terrenarum rerum, ut bonorum fortunae, honoris etc. emolumentum contulerunt. Nam tunc facile est, propter effectum, qui placet, ipsum illorum effectuum fontem et originem saepius approbare.

4. Qui igitur gaudium peccaminosum conceperat de peccato luxuriae, de malo inimicis illato etc., in confessione per se declarare debet quamlibet circumstantiam, quae peccatum illud externum, de quo gavisus est, malitia gravi specificè diversa affecerat, v. g. circumstantiam cognationis, matrimonialis vinculi etc.

Idem observa in pravis desideriis, saltem si efficacia erant, aut si utcumque ad distinctas personas dirigebantur: nam in iis peccatis nequit abstrahi a circumstantia cognationis, vinculi matrimonialis, sacri status ejus personae, in quam pravum desiderium ferebatur, etsi haec circumstantia ex se ad desiderium non impulerit.

253 Ad III. De desiderio autem praecipua quaestio solvenda occurrit circa desideria conditionata, eorumque sive liceitatem sive peccaminositatem.

1. Desiderium igitur inefficax seu conditionatum actus prohibiti sub ea conditione „si liceret“ per se loquendo peccatum non est, si conditio apposita omnem malitiam ab objecto aufert, et si insuper omnis affectus pravus pro praesenti abest.

2. E contrario ejusmodi desiderium conditione non obstante peccatum est, 1) si conditio malitiam objectivam non aufert, 2) etsi ab objecto in se spectato malitiam aufert, si desiderium ex *praesenti affectu illicito* procedit.

Quare: 1. Peccaminosa sunt desideria: fornicarer, si licitum esset; 254 vindictam sumerem de inimico, si Deus non prohiberet; blasphemarem, si permetteretur. Quamquam — modo excipias ultimum exemplum, quod praesentem affectum mortaliter malum eumque voluntarium erga Deum involvere omnino videtur — qui ejusmodi desideriis non vere cuperet, ut actus illi liciti evaderent, sed tantum exprimere vellet suam *involuntariam* vitiosam inclinationem, secundum S. Alph. a *gravi* peccato excusandus est. Graviter autem peccat, qui voluntarie praesentem affectum erga tales res peccaminosas sustinet.

2. Insuper grave peccatum est desiderium copulae carnalis, quod aliquis fovet sub conditione: „si non esset sacerdos, si haec mulier ipsius uxor esset“; nam licet conditio ab *objecto* malitiam auferat, tamen *praesens affectus* fertur in rem propter praesentem statum illicitam, inducitque periculum actualis libidinis. Quare per se a peccato gravi non excusatur. Habes hic ea, quae supra de practica cogitatione dicta sunt, nimirum res venerea pro praesenti statu illicita *hic et nunc placet*, ut non placeat *pro nunc*; quare habes consensum practicae cogitationi *hic et nunc* praestitum, et nisi sit consensus ipsius turpis motus et delectationis, hujus consensu atque delectationis proximum periculum.

3. Idem fere dic de gaudio circa actiones praeteritas, quae tunc temporis licitae erant, nunc autem licitae non sunt. Videlicet si actualis delectatio peccaminosa est, ejusmodi cogitationes et gaudia prorsus prohibita sunt, ut viduae morosa cogitatio et delectatio de usu matrimonii praeteriti. Quamquam si simplex est approbatio voluntatis, haec ex sese non statim peccati damnari potest; nihilominus propter periculum praesentis voluptatis excitandae interdicenda est. — Si igitur in rigore loqui volumus et accurate, *gaudium* (quod est solius voluntatis approbatio) de voluptate habita viduae non est ex se peccatum, sed facile fit propter periculum, si in illo gaudio immoratur; *delectari* autem nunc de praeterita voluptate ex se peccatum ei est.

4. Non peccaminosa autem sunt desideria sequentia: si religiosus non essem, eleemosynam darem; si per sacros ordines mihi liceret, in justo bello adversarios prosternerem; si Deus mihi jus concederet, haec bona aliena occuparem: quamquam haec et similia desideria saepe saltem otiosa sunt.

5. Similiter si desiderium conditionatum „si liceat“ versatur circa res *extrinsecus* tantum malas, i. e. malas, quia sunt prohibitae positiva lege: ille affectus illudve desiderium per se peccaminosum dici nequit, e. g.: si non esset feria sexta, carnes ederem.

Ad IV. Circa delectationes morosas in re venerea multum dis- 255 crepant scriptores in assignanda specifica malitia, quam poenitentes exprimant seu confessarii interrogent oportet.

1. In hoc igitur conveniunt omnes neque ulla ratio negandi suppetit, debere nimirum peccatum ipsum, quod menti obversetur, tum secundum objectum suum quoad infimam speciem, tum quoad circumstantias speciem objecti seu personae mutantes declarari, si morosa delectatio

ita fovebatur, ut esset affectus voluntarius ad opus ipsum. — Verum talem affectum non videtur distinguere debere a desiderio inefficaci, et poenitentes videntur etiam talem affectum ut *desiderium* accusare, si de desideriiis interrogantur.

2. Quando igitur in opus ipsum affectus non fertur, sed simplex est complacentia in venerea delectatione: specifica distinctio in se adesse non videtur, prout haec delectatio capitur ex diversarum rerum turpium repraesentatione; saltem sufficere videtur indicasse seu interrogasse, ut Reuter th. mor. p. 2 n. 209 dicit, de quo supposito morosa delectatio versata esset, utrum de altero sexu, an de eodem, an de aliis peccatis contra naturam (quae certe non omnia semper distincte interrogari licet), siquidem omnes ejusmodi cogitationes et delectationes *tendant* in actum completum, ex quo malitiam suam sumant; neque communiter de circumstantiis personarum, ut cognatione etc., delectatio versari consuevit.

Et quamquam — ut S. Alph. l. 5 (al. 2) n. 15 recte notat — ex periculo gravi incidendi in ipsum desiderium merae ejusmodi delectationes etiam malitiam omnium circumstantiarum facile contrahere possunt: id tamen observari debet, ut ex hoc periculo malitiae illae subjective contrahantur, requiri, ut poenitens animadverterit, se etiam *propter tale periculum* sub gravi teneri ad cogitationes illas expellendas; quod a plerisque adverti non videtur, nisi forte in confessarium incautum inciderint, qui haec eos docuerit.

256 Ut autem de probabilitate practica hujus doctrinae constet, necessarium duxi plures scriptores afferre, quorum auctoritate confessarius niti possit, ne in re illa lubrica, in qua quaelibet interrogatio non necessaria mala est, quidquam non necessarium inquirat.

1. Arriaga de peccatis d. 47 sect. 4 late defendit, in ejusmodi delectationibus communiter non dari consensum determinatum in hoc et illud objectum cogitatum, sed consensum indeterminatum in aliquam copulam in communi.

2. Reuter p. 2 n. 209: „Confessariorum, quorum multos in theologia bene versatos desuper interrogavi, communis praxis habet, ut non jubeant poenitentes edicere objecta venerea, de quibus simpliciter et nude delectati sunt. . . . Licet sint diversa objecta adulterium, incestus, fornicatio; attamen simplices delectationes de iis non ut talibus, sed praecise ut sint carnalis copula, specie non differunt: jam vero delectationes venereae simplices videntur ordinarie ferri praecise in delectabilitatem ortam ex motu seminis, quae eadem est, sive ex hoc sive ex illo objecto cogitato oriatur: proinde videntur specie morali non differre.

Objecta in delectationes simplices malitiam non refundunt, nisi in quantum delectant; atqui non videntur delectare, nisi in quantum vim habent commovendi spiritus genitales; quae non videtur esse specie morali diversa.

Delectationes simplices de osculis, amplexibus, tactibus venereis ex natura sua tendunt et ordinantur in voluptatem ultimam, obtusa saltem cognitione propositam; proinde semper speciem ab ea participant. . . . qua intellecta satis intelligitur species peccati. . . . Unde videtur saltem satisfacere confessarius, si poenitentem interrogat, circa qualem personam vel suppositum fuerit delectatio, utrum circa hominem, marem, feminam, seipsum etc. [cave, ne omnia haec semper distincte interroges]: sic enim intelligitur actus ultimus. Et quia ordinarie tendit (delectatio) in naturalem copulam, puto, nisi aliud circumstantiae indicent, non esse anxie indagandum, praesertim quum minus malum sit, confessionem non esse exactam omnino, quam poenitentem scandalizari.“

3. Diana (ed. secundum ord. antiq.) P. II. tract. 3 *miscellan.* resol. 34, laudatis scriptoribus Vasq. in I. II. t. 2 d. 112 cap. 2, Sair. in *clav. reg.* l. 8 c. 7 n. 19, Val. Reginald. t. 2 l. 12 c. 2 sect. 3 n. 13, dicit: „Complacentiae simplices sine affectu ad opus sunt unius speciei, quum sint ejusdem malitiae, utpote oppositae uni tantum virtuti castitatis, ac eodem modo, nimirum per turpitudinem veneream, in qua absolute versantur“; dein simplices delectationes non differre plerumque specie, prout persona cogitata fuerit cognata, conjugata, sacra: probabile etiam dicunt Lessius, Bonacina, Emm. Sa, Salas.

Quare etsi cui Dianae auctoritas tanta esse non videatur, cui ex se fidat, saltem eorum scriptorum, quorum in hac re sequacem se ostendit, auctoritas sperni non potest. — Consentit re ipsa aliquatenus Vasquez l. c. cap. 2, Azor *instit. mor.* l. 4 cap. 6 q. 3, Castropal. tr. 2 disp. 2 p. 10 § 4.

Quibus consideratis, practice id consulo: 1) ut plenius excussis pravis desideriiis, quae raro aberunt, si poenitens saepe inhaeserit cogitationibus, interrogetur de simplici delectatione, deque numero, addito: „nonne cogitationes de altero sexu?“ 2) Expleto examine de peccatis contra castitatem, interroga poenitentem, num aliud quid restet in hac re, quod putet declarandum esse. Nimirum si specialis aliqua circumstantia atque delectatio *de ea* adfuerit, et poenitens distinctam malitiam adverterit, occasionem habet id declarandi: confessarius autem neque debet, neque potest omnia possibilia interrogare.

Sectio II.

De merito actuum humanorum.

De concordia actuum humanorum cum eorum regula post tractata 257 tam discordiam acturis, per se dicendum esset primo de virtutibus. Verum de iis postea, quando de *singulis* virtutibus disseremus, melius dicetur. Quare hic pauca notare proposui de bonorum operum *sequela*: quod quidem circa peccata singulari capite tractare necesse non erat, sed sufficere poterit, quod malitiam peccati explicando adjeci.

Neque hic de actionum bonarum sequela dicturi, multi esse possumus; quum proprius locus haec tractandi in theologia dogmatica sit. Quoniam autem practica quaedam circa meritum theologiam moralem spectant, de hac re agere plane supersedere minime nobis licet.

Caput I.

Summa capita ex theologia dogmatica collecta.

Ante omnia in mentem revocandum est, in hoc ordine meritum veri nominis, quod coram Deo acquirere possumus, solum esse supernaturalis: proinde veri nominis merito solos theologos disserere posse.

I. Meritum in genere ita refertur ad bona opera, ut ad peccata refertur poena; est igitur consecutio boni, quod Deus bene operantibus impertitur, sicut male operantibus malum pro poena infligit, seu est praemium, quod Deus pro bonis operibus hominibus largitur, vel potius hujus praemii habendi jus quoddam et titulus.